

Sprawozdanie

Komisji gospodarstwa krajowego o wniosku posła F. Maryewskiego dotyczącym
zniesienia ustawy o obrocie mlewem.

Wysoki Sejmie!

Wnioskiem posła Maryewskiego z 26. czerwca b. r. Ls. 1.113/901 opiewającym: „Wzywa się c. k. Rząd do poczynienia kroków w celu przywrócenia ustawy o obrocie mlewa“, poruszoną została sprawa nader wielkiej wagi dla rolnictwa galicyjskiego. Smutne i coraz cięższe położenie rolników odbija się u nas na wszystkich warstwach ludności. Nietylko gospodarze rolni lecz i przemysłowcy, kupcy i robotnicy odczuwają dotkliwie stały ubytek w rencie z ziemi. Nie może zatem dziwić nikogo, iż całego kraju uwaga zwróconą jest na położenie rolników i związanego z niem galicyjskiego młynarstwa, a spełnieniem obywatelskiego obowiązku było zwrócenie na rzecz tę uwagi Wysokiego Sejmu.

W życiu ekonomicznem zdarza się, iż widząc niekorzystną sytuację jakiejś części producentów obiera się akcyę pomocniczą, która nietylko, iż do celu nie prowadzi, lecz wprost gorszą robi sytuację producenta. Wybór ten środków działania ma miejsce albo pod naporem objawiających się chwilowych konjunktur, albo też pod wpływem mylnych choć chwilowo popularnych lub na oko ponętnych, a nie należycie zrozumianych teorii. Winić nikogo w takich chwilach nie można, boć prądy i porywy bywają chwilami na wszech polach działalności ludzkiej przemożnymi i rzeczą przezornych i rozumnych ekonomistów do spostrzeżonego błędu przyznać się i nawrócić w możliwie krótkim czasie z błędnej drogi będąc bogatszym niestety przez własne straty o jedno doświadczenie, przekonawszy się dowodnie, że i najponętniejsze wnioski dotyczące społecznego gospodarstwa zimno i skrupulatnie oceniać należy i na wsze strony badać, nim się postanowi wnioski owe przyjąć i ich treść w życie wprowadzić.

Był szereg lat w Galicyi, w którym dzień nie minął, by się nie czytało i słyszało z jednej strony narzekania rolników na młyny, które rzekomo wyzyskiwały rolników obniżając cenę krajowej pszenicy przez sprowadzanie ziarna z za granic Austrii dla wolnego obrotu mlewem, z drugiej zaś strony właściciele niektórych młynów twierdzących, że w obec skonstatowanych nadużyć młynów węgierskich wolny obrot mlewem zabija przemysł młynarski w Galicyi. I bardzo poważne głosy przyłączyły się do owego chóru tak, iż niemal kraj cały obejmujący obóz producentów wraz z wielu młynarzami zażądał usilnie zniesienia ustawy z 29. maja 1882 dotyczącej obrotu mlewem.

Pokazało się jednak w niedługim czasie, że ten głos ogólny nie był głosem trafnie zarządzającym przyczynom złego i wskazującym właściwe drogi, któremi polityka gospodarcza iść winna. Mimo zniesienia obrotu mlewem rozporządzeniem Cesarskiem z 22. września 1899 ceny ulegały ciąglej zniżce z wyjątkiem r. 1897/8 jak świadczy podana tabela cen płaconych za pszenicę za 100 kilogramów netto we Lwowie:

w z ł o t y c h w. a.

M i e s i ą c	1897	1898	1899	1900
Styczeń	7·70	10·90	9·07	7·30
Luty	7·70	10·70	9·45	7·42
Marzec	7·67 ¹ / ₂	11·23	9·41 ¹ / ₂	7·13
Kwiecień	7·63 ¹ / ₂	12·40 ¹ / ₂	8·70	7·49
Maj	7·76	12·95	8·60 ¹ / ₂	7·92
Czerwiec	7·94	11·02 ¹ / ₂	9—	7·80
Lipiec	8·58	10·46 ¹ / ₂	9·38	7·50
Sierpień	10·42	8·32	8·39	7·70
Wrzesień	10·43	8·44	8·32	7·60
Październik	10·74	8·73	7·93	7·58
Listopad	11·30	9·07	7·58	7·45
Grudzień	11·23 ¹ / ₂	8·92	7·36	7·45

Zestawienie powyższe poucza dalej, że cena pszenicy z wiosną każdego roku podnosiła się aż do żniw w Węgrzech, gdy mniej zasobni gospodarze już towaru na sprzedaż nie mieli.

Objaw ten tłumaczy dziś wielu zniesieniem obrotu mlewnego, które zamiast pomódz zaszkoziło naszym rolnikom. Argumentacya niektórych jest następująca:

Gdy wolno było młynom sprowadzać bez cła pszenicę zagraniczną wywożąc w oznaczonym stosunku i czasie produkt zmielenia po za okrąg cłowy, większa część pszenicy węgierskiej z pomocą zysku otrzymywanego przy przeróbce importowanego ziarna wychodziła jako mlewo po za Austro-Węgry głównie do południowej Ameryki a najszlachetniejsze mlewa gatunki do Francyi do Anglii. To samo działo się w mniejszej mierze w Galicyi, gdzie młyny importując pszenicę z Rosyi a eksportując w zamian mąkę do Szwajcaryi, Niemiec, Anglii, Holandyi itd. mogły przy tem wyrobić sobie stałe rynki zbytu, podnieść znaczenie firm krajowych a przez to korzystniej spieniężać towar kupiony w kraju a tem samem i lepiej — uwzględniając ceny światowe — zań płacić.

Wielkie nadużycia które miały popełniać młyny węgierskie stały się tem groźniejszymi dla rolników i młynarzy galicyjskich, gdy się młyny w Cislitawii w dwóch sprawach de facto skartelowały, a to naprzód co do absolutnej zgodności i łączności w rozrachowywaniach z urzędami cłowymi i w wykorzystywaniu kredytów cłowych, powtóre co do regulowania cen pszenicy w Peszcie i Wiedniu — a po części i we Lwowie. Stronnictwo agrarne w Węgrzech stanęło razem z rolnikami Przedlitawii do walki z wolnym obrotem mlewnem. Przypomnieć się musi, że przed rokiem 1899 były wzmianki, iż ruch antimłynarski w Węgrzech ma dalsze przyczyny niż ściśle gospodarcze, a nadto przypomnieć należy, że agraryzm w Węgrzech odmiennie cechy ma i odmiennie często cele niżli agraryzm w Przedlitawii.

Nie mając możności dostarczania tak wielkich jak przedtem ilości produktów mlewnych, gdy pszenica rosyjska i z państw południowo-wschodnich porzuciła drogę przez Austro-Węgry, a zwróciła się do morza, gdy tem stworzoną została konkurencyja mlewu węgierskiemu i galicyjskiemu, straciły młyny wiele rynków zbytu, i stał się fakt dla Galicyi zgubny, że Węgry poczęły zalewać kraj nasz pszenicą i mąką ku ogromnej szkodzie rolnictwa i przemysłu młynarskiego u nas.

Takiem jest oprócz wielu innych rozumowanie zwolenników myśli, iż ustawa z 29. maja 1882 o dozwoleniu obrotu mlewnem w zmienionej w roku 1896 treści co do stosunku wolnego od cła przywozu pszenicy a wywozu produktów mlewnych moc obowiązującą znów mieć powinna. Rzecz jasna, iż zwolenników tej myśli życzeniem gorącym jest stworzenie zabezpieczeń prawnych i administracyjnych uniemożliwiających obchodzenie przepisów i wszelkiego rodzaju nadużyć.

Co do Węgier zapomnieć nie należy o łatwości, z którą tam przystosowują wysokość taryf przewozowych na kolejach i okrętach do chwilowych falowań handlowych, do potrzeb rodzimego rolnictwa i handlu.

Przeciwników wolnego obrotu mlewem argumenta są w pamięci wszystkich, Komisya gospodarstwa krajowego ogranicza się tylko do uwagi, że argumentacya przeciwników wolnego obrotu mlewem poddawana była i jest krytyce obszernej, która jednak w zupełności dedukcyi obalić dotąd nie zdołała.

Bez bardzo dokładnych i wyczerpujących studyów nie podobna dziś wyrzec stanowczego zdania. Jedno tylko jest pewnem. Galicya na zniesieniu ustawy o obrocie mlewem nie zyskała nic, bo ceny pszenicy się nie podniosły. Czy jednak na cenę wolny obrót mlewem byłby w perjodzie 1899—1901 korzystnie oddziaływał, ani przecząco ani twierdząco odpowiedzieć Komisya gospodarstwa krajowego nie może. Pewnikiem jednak, któremu nikt nie zaprzeczy, jest, że zniesienie obrotu mlewem podkopało przemysł młynarski w wysokim stopniu, odbierając mu poważny dochód, który go o tyle wzmacniał, iż młynarstwo galicyjskie przerabiając znaczne ilości sprowadzonego zboża (w ostatnich latach około 5 milionów metr. cetn.) miało możliwość na te same targi posyłać i mlewo z pszenicy krajowej a tem samem być stałym i chętnym kupcem. Dziś przy ubytku dochodu, który dawał obrót mlewny, przy utracie rynków zbytu, nie mając możliwości konkurowania z możniejszemi przedsiębiorstwami znachodzącemi wszelakie poparcie u węgierskiego Rządu, młyny nasze wegetują są słabymi przemysłowcami są w logicznem następstwie słabymi kupcami produktów rolnych.

Galicya nie ma niestety przemysłu. W cyfrze nielicznych krajowych zakładów przemysłowych figurują młyny bardzo dla nas poważną liczbą. Obowiązkiem jest ekonomicznym i koniecznością społeczną tych zaczątków przemysłu, które mamy, strzedz i je podtrzymywać. Mądrość gospodarza karze nam takimi kroczyc drogami, by usuwając zło, które przygniata choćby największą gałęź produkcji krajowej, ochraniać i strzedz wedle możliwości mniej wielkie może, lecz ekonomiczne znaczenie mające, a w życiu gospodarzem bezwzględnie potrzebne przedsiębiorstwa przemysłowe. Bardzo więc ważnem pytaniem jest, czy szkoda wyrządzona młynarstwu krajowemu — a ta nie ulega wątpliwości — była absolutną koniecznością, czy też uniosło nas hasło rzucone nie dość skrupulatnie zbadane i obliczone w skutkach, które mieć musiało.

Komisya gospodarstwa krajowego musi zrobić uwagę, iż nie łatwo uzyskać zmianę rozporządzenia Cesarskiego z 22. września 1899. Wiadomą jest rzeczą, że rozporządzenie to wydanem zostało po długich pertraktacyach obu Rządów, i że ono stanowi jedną część spraw, stanowiących całość ugody dwóch połów Monarchii. Aby dążenie do zniesienia rozporządzenia Cesarskiego z r. 1899 znoszącego obrót mlewny skutecznymi były, muszą one być poparte równorzędną akcją znacznej ilości rolników w Austryi, czego dotychczas dopiero początki spostrzegać się dają. Podobny ruch widzimy też w Węgrzech, silniejszy na pewno niżli w Przedlitawii.

Komisya gospodarstwa krajowego musi zwrócić uwagę na wygłaszane zdanie, iż przy dyskusyach o wysokości cen produktów rolnych lub możliwości ich zbycia idzie tylko o interesa większej własności, gdyż mniejszy gospodarz jest tylko konsumentem własnej produkcji. Jest to świadomie wypowiedziana nieprawda, ktokolwiek zna choćby pobieżnie stosunki krajowe, kto widział targi po miasteczkach, przyjść musi do przekonania, że sprzedającymi produkta rolne są tak dobrze mniejsi jak więksi właściciele, że zatem wszystkie koła rolnicze tracą, gdy się ceny zboża obniżają.

Gdy obrót mlewem na cenę pszenicy oddziaływać musi; gdy pilną jest potrzebą wpływ ten poznać i należycie ocenić: nie może Komisya gospodarstwa krajowego zalecać obecnie Wysokiemu Sejmowi przyjęcia wniosku posła Maryewskiego, wnosi zaś natomiast:

Wysoki Sejm zechce uchwalić:

Sejm poleca Wydziałowi krajowemu zwołanie ankiety, któraby sprawę poruszoną wnioskiem posła Maryewskiego wszechstronnie zbadala. Wydział krajowy przedłoży na następnej sesyi Sejmowi sprawozdanie szczegółowe o obradach ankiety i przedstawi do uchwalenia odpowiednie wnioski.

Za przewodniczącego:

Gorayski.

Sprawozdawca:

Władysław Gniewosz.

